

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У системі показників, що застосовуються для оцінки ефективності діяльності підприємства, провідне місце належить показникам рентабельності. Використання відносних показників при проведенні аналізу фінансових результатів дає можливість невілювати інфляційними процесами та забезпечує можливість співставлення показників за різні досить тривалі проміжки часу. Проблемним питанням залишається необхідність вибору із множини показників тих, які дійсно об'єктивно оцінюють рівень прибутковості (дохідності) операційної діяльності та сприятимуть ефективному її управлінню.

Для оцінки ефективності операційної діяльності використовують витратні, дохідні та ресурсні показники рентабельності. Дохідні показники визначаються відношення прибутку до чистого доходу від реалізації продукції, витратні – прибутку до понесених витрат, а ресурсні – прибутку до вартості активів, капіталу або їх складових.

Щодо ресурсного показника ефективності, то Г. В. Савицька пропонує розраховувати рентабельність операційного капіталу як відношення прибутку від операційної діяльності до середньорічної суми операційного капіталу. Характеризує дохідність капіталу, задіяного в основній діяльності (постачання, виробництво та збут продукції) [3, 297].

Дохідні показники (рентабельність продажу валова та операційна) визначають ефективність продажу продукції з точки зору отриманого прибутку – валового або операційного.

Витратні показники характеризують дохідність понесених операційних витрат у процесі здійснення відповідної діяльності. До них належать:

– рентабельність продукції (відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції). Використовуючи дані управлінського обліку розраховують рентабельність окремих видів продукції шляхом відношення різниці між ціною та собівартістю відповідного виду продукції до її собівартості.

– рентабельність операційної діяльності (відношення фінансового результату від операційної діяльності до собівартості реалізованої продукції, адмінвитрат, збутових та інших операційних витрат);

– коефіцієнти покриття витрат (відношення чистого доходу від реалізації продукції до відповідного виду витрат).

– коефіцієнти окупності витрат (зворотний до попереднього коефіцієнта).

Таким чином, фінансова аналітика приділяє увагу аналізу рентабельності операційної діяльності як складової звичайної діяльності підприємства та не зосереджує увагу на її складових. Операційна діяльність має складну

внутрішню структуру та об'єднує основну та іншу операційну діяльність:

– основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу [1];

– інша операційна діяльність – це неосновна діяльність підприємства, що відбувається в межах одного операційного циклу, а також операції, які протікають в обсязі операційного циклу та забезпечують або виникають в результаті здійсненої основної діяльності [2].

Виходячи з того, що в загальному обсязі операційної діяльності основна діяльність відіграє визначальну роль, доцільно виокремити такий абсолютний показник як прибуток (збиток) від основної операційної діяльності (прибуток від реалізації). Постатейні принципи групування витрат у Звіті про фінансові результати розкривають основну діяльність підприємства за її функціями – виробництво, збут та управління, тому прибуток (збиток) від основної операційної діяльності розраховуватиметься наступним чином:

– відніманням від валового прибутку адмінвитрат та збутових витрат або

– відніманням від суми фінансового результату від операційної діяльності та інших операційних витрат інших операційних доходів.

Відповідного до вищезазначеного сформуємо відносний витратний показник ефективності:

$$P_{\text{оод}} = \frac{\text{ВП} - \text{АВ} - \text{ВЗ}}{\text{СРП} + \text{АВ} + \text{ВЗ}} = \frac{\text{ФРОД} + \text{ІОВ} - \text{ІОД}}{\text{СРП} + \text{АВ} + \text{ВЗ}},$$

де $P_{\text{оод}}$ – рентабельність основної операційної діяльності; ВП – валовий прибуток; ФРОД – фінансовий результат від операційної діяльності; ІОВ – інші операційні витрати; ІОД – інші операційні доходи; СРП – собівартість реалізованої продукції; АВ – адміністративні витрати; ВЗ – витрати на збут.

Аналогічно можна розрахувати рентабельність продажу за прибутком від основної операційної діяльності, коефіцієнти покриття витрат основної операційної діяльності та їх окупності.

Нині в світовій практиці надається перевага Звіту про рух грошових коштів як інформаційній базі аналізу фінансового стану та фінансових результатів, тому використовується методика розрахунку показників рентабельності на підставі потоків грошових коштів. Розрахунок рівня рентабельності здійснюється аналогічно вищезазначеним показникам, однак на противагу прибутку в розрахунках використовують чистий потік грошових коштів [4, 85]. Дана методика в країнах з розвинутою ринковою економікою є пріоритетною, адже реальні можливості будь-якого підприємства в кінцевому підсумку визначаються не фінансовим результатом, а здатністю генерувати грошові потоки. Доцільно впроваджувати дану методику і у вітчизняну практику. Використання непрямого методу розрахунку потоку грошових коштів в результаті операційної діяльності дозволить уточнити різницю між фінансовим результатом діяльності у вигляді прибутку (збитку) та реальними грошовими коштами. Сума грошових потоків від операційної діяльності є ключовим показником того, якою мірою операції в процесі господарювання генерують грошові кошти, достатні для погашення позик, підтримки

операційної потужності підприємства та здійснення нових інвестицій без залучення зовнішніх джерел фінансування.

Таким чином, використовуючи запропоновану систему відносних показників рентабельності можна достовірно та повно охарактеризувати рівень прибутковості операційної діяльності, зокрема основної діяльності підприємства. Проведення аналітичних розрахунків дозволить обґрунтувати управлінські рішення, що направлені на позитивні зміни несприятливих з точки зору ефективності ситуацій.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13
2. Романчук А. Л. Інша операційна діяльність підприємств : зміст та класифікація / А. Л. Романчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/72159.doc.files/image001.gifhttp
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 654 с.
4. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.